

INFORME FINAL DEL PROJECTE D'INNOVACIÓ DOCENT

Wikireflexió: treball col·laboratiu i transversal per a la reflexió i comprensió de les fonts teòriques

1) DADES DEL PROJECTE

Codi del projecte: 2022PID-UB/012

Convocatòria: Projectes Innovació Docent (PID)

Coordinació: Toni Sangrà Boladeres

Facultat: Facultat d'Educació

Ensenyament/s: Treball Social

Assignatures implicades: Rol i identitat del Treball Social

2) RESUM I DESCRIPTORS

2.1. Resum

L'eina del Wiki consisteix en una pàgina virtual per a l'escriptura col·laborativa, on els estudiants poden anar afegint i canviant els continguts de la pàgina. D'acord amb les seves característiques, conflueixen elements educatius com la interacció entre estudiants i docents, l'aprofundiment en els continguts de les matèries des del diàleg, potenciar la reflexivitat raonada, afavorir l'expressió d'idees pròpies, entre d'altres possibilitats.

Per aplicar l'eina del Wiki hem dut a terme un espai d'aprenentatge anomenat Wikireflexió, que desenvolupem en el marc de l'assignatura de Rol i Identitat del Grau de Treball Social a la Universitat de Barcelona. Aquesta iniciativa ha comptat amb el reconeixement com a innovació docent del Programa de Recerca, Innovació i Millora de la Docència i l'Aprenentatge (RIMDA) de la Universitat de Barcelona. El projecte ha tingut una durada de dos cursos acadèmics.

Aquest projecte ha permès explorar les potencialitats del Wiki per la millora de la reflexió i la comprensió de lectures bibliogràfiques. S'ha pogut reflexionar i assentar les bases pedagògiques que sostenen aquest espai d'aprenentatge en el context de l'assignatura. Aquest projecte ha permès constatar que el Wiki és una eina pedagògica ben valorada per l'estudiantat, ben articulada en el context metodològic de l'assignatura i que afavoreix la reflexió i comprensió raonada de les fonts bibliogràfiques treballades a l'assignatura.

2.2. Descriptors

Línies d'innovació vinculades:

A) Aprenentatge en entorns virtuals

A1) LMS (Moodle)

B) Aprenentatge professionalitzador

B1) Competències transversals

C) Avaluació

C1) Autoavaluació

E) Metodologies actives per l'aprenentatge

E1) Aprenentatge autònom

E2) Aprenentatge col·laboratiu

Paraules clau:

Wiki, Aprenentatge col·laboratiu, Pensament reflexiu, Treball Social

3) MANCANCES DETECTADES

El projecte s'ha dut a terme a l'assignatura de Rol i identitat del Treball Social que és una assignatura obligatòria de quart curs de grau de Treball Social. Aquesta assignatura pretén donar un espai a l'estudiant per a la reflexió dels aprenentatges i els coneixements incorporats al llarg del grau i de la seva experiència viscuda. En aquest moment de finalització del procés d'aprenentatge convidem a l'estudiant a fer una reflexió sobre els fonaments teòrics, epistemològics i metodològics amb els què reconeix la seva praxis professional. L'assignatura, per tant, té una naturalesa teòrica, reflexiva i transdisciplinària.

Des de l'assignatura potenciem els espais de reflexió i de construcció del pensament crític d'acord amb les noves realitats i reptes que els futurs professionals del treball social, també les persones en general, han d'afrontar en l'actualitat. Per afavorir aquests aprenentatges relacionats amb el compromís ètic, la capacitat (auto)crítica i l'actitud compromesa i responsable proposem a l'estudiant que al llarg del curs llegeixi, estudiï i treballi diverses lectures i fonts teòriques relacionades amb el contingut del pla docent i el marc ontològic de l'assignatura. La finalitat no és que l'estudiant tingui més informació o que acumuli coneixements o que els relacioni amb la seva vida, sinó que pugui pensar per ell mateix.

Vam detectar que l'estudiant té dificultats per portar a terme aquesta proposta formativa - lectura, comprensió i reflexió de les principals fonts teòriques de l'assignatura-. Al tractar-se d'una assignatura obligatòria de quart curs de grau dissenyada amb un marc teòric connectat amb la història del pensament, l'epistemologia del coneixement i l'anàlisi de la realitat i les situacions socials, les lectures es presenten difícils i intricades per molts estudiants. En aquest

sentit, als darrers anys hem anat observant que molts estudiants no estan habituats a llegir ni a interpretar textos o llibres de tipus assagístic, argumentatiu o teòric, més enllà del seu marc disciplinari. A més, l'estudiant parteix d'unes preconcepcions positivistes, basades en la necessitat utilitària i tècnica del coneixement, que dificulten els processos de reflexió des de l'hermenèutica constructiva i la transfiguració de les metàfores del llenguatge (Sangrà et al, 2022).

En aquesta línia, un altre aspecte que es constata és que l'estudiant no està acostumat i té dificultats per construir els coneixements des de l'experiència del pensar compartida i col·laborativa. Així, per exemple, des de l'assignatura també es busca afavorir la comprensió multidimensional del coneixement, potenciant la seva elaboració des de posicions participatives i relacionals entre estudiants.

En els últims anys, des del marc de la nostra l'assignatura hem anat apreciant les dificultats que tenen una gran part dels estudiants per la lectura, comprensió i reflexió dels textos que es treballen a l'assignatura. En general també ens hem adonat que aquestes dificultats venen determinades també per un context social i educatiu en el que cada cop més la responsabilitat individual i col·lectiva dels estudiants està desprovista d'elements culturals que en general els dotaven de funcionalitats concretes, com ara la concentració o el treball col·laboratiu amb participació equilibrada dels membres.

L'actuació docent innovadora es va iniciar fa dos cursos quan vam començar a dissenyar un espai d'aprenentatge específic a través dels recursos que ens oferien el Moodle del Campus Virtual per mirar de treballar les mancances detectades.

4) OBJECTIUS

Tenint en compte aquestes premisses es va pensar i dissenyar un espai d'aprenentatge anomenat Wikireflexió a l'assignatura de Rol i Identitat del Treball Social. Aquest espai d'aprenentatge pretén posar en el centre a l'estudiant i facilitar que el seu procés d'aprenentatge sigui experimentat com un camí dinàmic i de progrés. Per això, ens vam fixar en tres estratègies docents: l'aprenentatge col·laboratiu, l'autonomia de l'estudiant i la comprensió transdisciplinària i complexa dels sabers. Per desenvolupar aquestes estratègies hem posat en relació dues concepcions d'ensenyament-aprenentatge que a priori parteixen de visions conceptuals diferenciades. Per una banda, tal i com indica el nom de Wiki-reflexió, l'ús de la tecnologia wiki que ens proporciona el Campus Virtual (Moodle) permet que l'estudiant sigui un agent actiu en el procés d'aprenentatge des d'un entorn virtual; per altra banda, inserim la pràctica reflexiva perquè sigui un mètode d'experimentació en el repte educatiu de fer pensar a l'estudiant des de posicions cooperatives. Sovint l'ús de les TIC en educació no s'associa a l'ensenyament reflexiu. En aquest projecte ens hem plantejat aquest repte, coneixedors dels efectes perniciosos de la pantallització del entorn dels nostres joves estudiants. Malgrat això, som partidaris també de transmetre una bona educació digital que permeti a l'estudiant tenir criteri propi en l'ús de la tecnologia. En el nostre cas, la tecnologia wiki ens oferien la possibilitat de fomentar l'autonomia de l'estudiant en el seu procés de

reflexió i comprensió de les fonts teòriques de l'assignatura i també un espai col·laboratiu diferenciat de les activitats grupals habituals de l'aula.

Els objectius del projecte han estat:

- Millorar la reflexió i la integració de sabers i coneixements derivats de les lectures obligatòries de l'assignatura a través d'activitats wikis
- Facilitar els processos de construcció transdisciplinària i col·lectiva del saber des d'una perspectiva col·laborativa
- Desenvolupar habilitats d'anàlisi crític i complexa del coneixement i la realitat social a partir de la retroacció i revisió dels continguts que permet l'ús participatiu del wiki

Les estratègies que hem portat a terme per incidir sobre les mancances detectades estan relacionades amb l'ús de recursos tècnics i digitals que complementen l'activitat expositiva tradicional del professorat. L'activitat del Wiki en aquesta proposta es va dissenyar per sumar-se i complementar-se amb una altra activitat formativa a l'aula que es realitza en format de seminaris. Els seminaris, de la mateixa manera que els Wikis, parteixen de les posicions interaccionistes (Delval, 1997) i de la psicologia social evolutiva hereva de Piaget, que consideren que l'aprenentatge, a més d'adquirir-se per esforç personal, també s'elabora conjuntament, confrontant i dialogant amb el context i els altres (Gavilán i Alario, 2010). En aquest sentit, l'ús del Wiki busca potenciar l'autonomia de l'estudiant en el seu procés de reflexió i alhora afavorir l'aprenentatge col·laboratiu com un mètode didàctic que complementi les estratègies expositives del docent (Alomar et al, 2009; Mancho et al, 2009).

Per tant, les estratègies que hem portat a terme en aquest espai d'aprenentatge s'orienten a la construcció d'una innovació educativa que funciona com una activitat i recurs tècnic que implica tant el treball personal com la dinàmica participativa. Seguint les recomanacions de Robles et al. (2009), a l'hora de planificar la metodologia d'ensenyament-aprenentatge del Wiki hem tingut en compte les seves potencialitats i hem adaptat el funcionament i el disseny de l'activitat d'acord amb els propòsits d'aprenentatge que preteníem aconseguir a l'assignatura: integrar sabers, intercanviar i construir coneixements, afrontar la incertesa i reconèixer la complexitat. Tanmateix, en el disseny de l'activitat Wiki hem considerat algunes de les seves aplicacions educatives més habituals tant en la seva vessant individual com col·laborativa (Schwartz et al., 2004). A nivell individual hem tingut en compte que es fa servir com un espai d'escriptura que permet una edició senzilla que es pot personalitzar, cosa que facilita la plasmació d'idees pròpies. A nivell col·lectiu hem tingut en compte que és una metodologia col·laborativa i activadora de coneixements paral·lels ja que permet editar de forma compartida, de manera que l'estudiant-autor és alhora escriptor i lector.

5) DESENVOLUPAMENT DE L'ACTUACIÓ

Per al desenvolupament del projecte s'han realitzat diverses activitats previstes en el calendari de desenvolupament de l'actuació.

En una primera fase:

-Es va elaborar un manual d'ús del Wiki, que hem anomenat *Participar en un Wiki*, que és una descripció pas a pas, amb captures de pantalla, indicant les instruccions bàsiques per fer servir un Wiki. Per exemple, s'explica com crear-lo, com editar, com generar un índex o com crear enllaços dins de la mateixa pàgina. (veure annex 1)

-Es va elaborar un qüestionari d'avaluació amb l'objectiu de conèixer la valoració dels estudiants respecte l'ús de l'activitat Wiki. El qüestionari es va dissenyar amb l'eina "questionnaire" disponible al Campus Virtual combinant preguntes d'opció múltiple amb preguntes binàries. S'han realitzat cinc preguntes centrades amb els objectius i la finalitat del projecte de l'espai d'aprenentatge, vinculades a la millora en l'aprenentatge de les fonts teòriques i el foment de la reflexivitat a través de les dues modalitats de Wiki.

Pregunta 1: En el Wiki Col·laboratiu, t'han ajudat les aportacions dels i les companyes en la comprensió de les lectures?

Pregunta 2: En el Wiki col·laboratiu, les aportacions dels i les companyes t'han ajudat a generar reflexions?

Pregunta 3: En general, tant en el Wiki individual com en el col·laboratiu, t'ha facilitat tenir un espai per reflexionar i elaborar continguts relacionats amb el marc teòric de l'assignatura?

Pregunta 4: Per la reflexió i comprensió de les lectures, quin dels dos tipus Wikis t'ha servit més?

Pregunta 5: En general, l'ús dels Wikis (individual i col·laboratiu) t'ha ajudat a la comprensió i reflexió de les lectures?

-Es va elaborar un registre d'activitat del wiki que permetés consultar les accions dels estudiants en el Wiki. Així, es van seleccionar i registrar les següents dades: el *registre d'entrades* que ha permès observar les vegades que els estudiants entraven al Wiki i la seva implicació. A través de l'eina del "Historial" que teníem disponible al Wiki hem pogut comprovar quins i quines estudiants han participat i en quin grau; el *registre de Comentaris* que permet identificar les interaccions immediates entre estudiants; el registre de noves pàgines creades que permet tal i com afirmen Mancho et al. (2009) gestionar la informació i explicar-la progressivament a través de la creació de enllaços (pàgines noves); i els registres de les retroaccions teòriques-conceptuals que ha de facilitar el procés de construcció del coneixement i de reflexió ja que són en les retroaccions que queden plasmades en el Wiki on a nivell conceptual l'estudiant havia de formular qüestions teòrico-pràctiques, dubtes i reflexions crítiques que indiquessin que ha assumit una sèrie de coneixements. Les retroaccions aporten informació sobre l'aprenentatge a nivell reflexiu de l'estudiant ja que no només ha de descriure un concepte sinó que ha de ser capaç de relacionar-lo, reconceptualitzar-lo i reconstruir-lo (Brockbank i MacGill, 2007) o redefinir-ne el sentit per situar-lo.

Finalment en aquesta primera fase, tal i com estava previst en el cronograma del projecte, es van aplicar i realitzar les activitats programades pel segon semestre en l'assignatura de Rol i identitat del Treball Social. Cada estudiant va realitzar vuit wikis col·laboratius i un wiki individual de revisió de contingut i d'autoavaluació.

En la segona fase del projecte es valoren i s'analitzen les dades extretes dels instruments dels qüestionaris d'avaluació, dels registres d'activitat a la wiki i d'autoavaluació i retroacció de les wikis col·laboratives i la wiki individual d'acord amb la temporalitat prevista.

En la tercera fase del projecte s'elabora un article de l'experiència i dels resultats obtinguts i es publica en la revista científica Revista d'Innovació Docent Universitaria (RIDU) de la Universitat de Barcelona:

Sangrà, T. (2025). Wikireflexió: un espai d'aprenentatge virtual per a la reflexió i comprensió de les fonts teòriques. *Revista d'Innovació Docent Universitaria RIDU*, 17, 115-130. DOI: <https://doi.org/10.1344/RIDU2025.17.9>

<https://revistes.ub.edu/index.php/RIDU/article/view/48032>

Es difon l'experiència i es presenta una comunicació titulada "Wiki como herramienta para la reflexión y comprensión de lecturas en la docencia universitaria" sobre els resultats del projecte al Congrés "VI Congreso Internacional de Innovación Docente e Investigación en Educación Superior: Desafíos de la Enseñanza y Aprendizaje en la Educación Superior" (CIDICO).

Per tant, no ha calgut modificar els objectius inicials del projecte ja que les activitats s'han desenvolupat d'acord a la temporalitat i les fases previstes.

Per a la assistència i participació al congrés CIDICO es va sol·licitar un ajut per assistència a congressos al RIMDA i el CIDUB va ratificar l'ajut per la inscripció i matrícula al Congrés

Respecte a la planificació inicial s'havia previst la participació en dos congressos i finalment per qüestions d'ajust en el calendari només s'ha pogut participar en un congrés.

Finalment l'última acció desenvolupada es l'elaboració del present informe.

6) AVALUACIÓ, RESULTATS I INTERPRETACIÓ

6.1. Avaluació

Per a la valoració de l'espai d'aprenentatge es realitza una avaluació de tipus formativa. És a dir, en el disseny del sistema d'avaluació, d'acord amb Robles et al. (2009), es contemplen elements com el nombre d'estudiants, els resultats del treball individual i en grup i l'autoavaluació dels estudiants. L'objectiu és que les activitats Wiki puguin ser avaluades tenint en compte criteris quantitatius i qualitatius com la continuïtat i coherència, la iniciativa, la integració de conceptes teòrics, el domini dels marcs conceptuals i la participació.

Per avaluar aquests criteris s'han elaborat dos instruments: un qüestionari amb l'objectiu de conèixer la valoració dels estudiants respecte l'ús de l'activitat Wiki i una guia de registres

d'activitat pel Wiki col·laboratiu i individual. D'altra banda, també es compta amb els escrits d'autoavaluació dels estudiants que ja es preveuen realitzar en el Wiki individual. Aquests instruments formen part de les activitats formatives de l'assignatura i per tant tots els estudiants en faran ús.

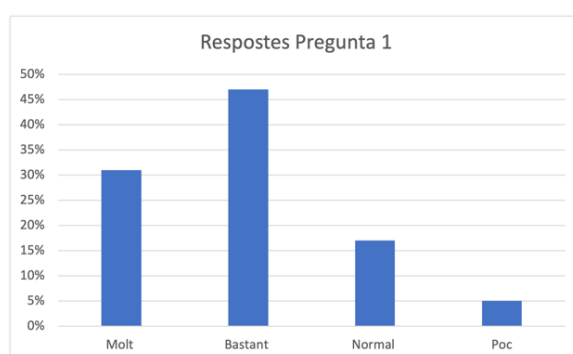
6.2. Resultats i interpretació

La mostra d'estudiants respon a una N de 59 participants que son el nombre d'estudiants d'una classe de l'assignatura de Rol i identitat del Treball Social de l'any 2023.

- Qüestionari

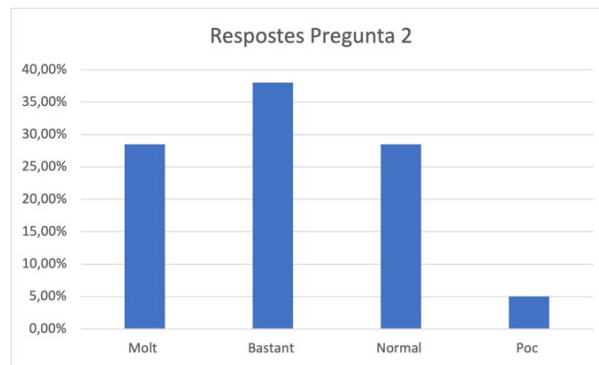
S'ha realitzat un qüestionari anònim disponible en el mateix Campus Virtual combinant preguntes d'opció múltiple amb preguntes binàries. S'han realitzat cinc preguntes centrades amb els objectius i la finalitat del projecte de l'espai d'aprenentatge, vinculades a la millora en l'aprenentatge de les fonts teòriques i el foment de la reflexivitat a través de les dues modalitats de Wiki.

Pregunta 1: En el Wiki Col·laboratiu, t'han ajudat les aportacions dels i les companyes en la comprensió de les lectures?

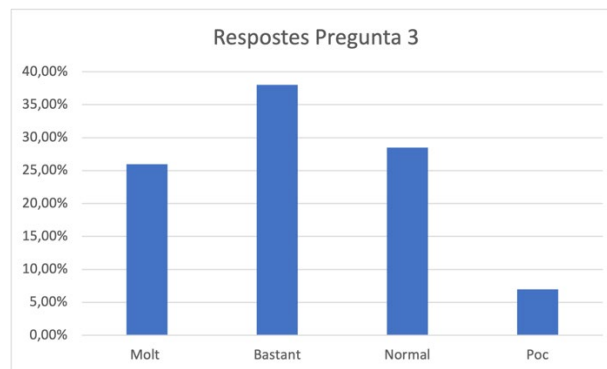
Gràfic 1: Respostes Pregunta 1

Pregunta 2: En el Wiki col·laboratiu, les aportacions dels i les companyes t'han ajudat a generar reflexions?

Gràfic 2: Respostes Pregunta 2

Pregunta 3: En general, tant en el Wiki individual com en el col·laboratiu, t'ha facilitat tenir un espai per reflexionar i elaborar continguts relacionats amb el marc teòric de l'assignatura?

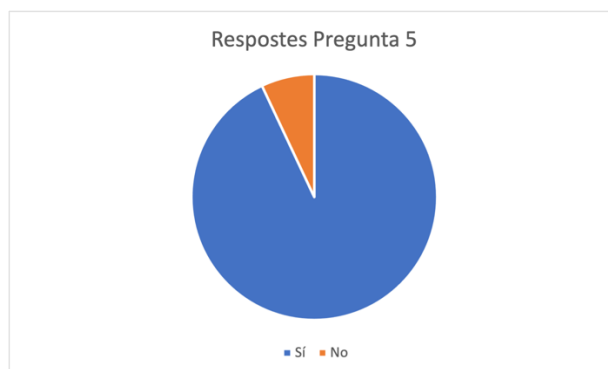
Gràfic 3: Respostes Pregunta 3

Pregunta 4: Per la reflexió i comprensió de les lectures, quin dels dos tipus Wikis t'ha servit més?

Gràfic 4: Respostes Pregunta 4

Pregunta 5: En general, l'ús dels Wikis (individual i col·laboratiu) t'ha ajudat a la comprensió i reflexió de les lectures?

Gràfic 5: Respostes Pregunta 5

- Registre sobre l'ús dels Wikis

En el disseny de l'espai d'aprenentatge es va preveure mesurar els registres d'activitat dels estudiants a través de les funcionalitats que ja té l'eina del Wiki. D'aquesta manera es pretén aprofundir en el coneixement i l'avaluació de l'ús del wiki en relació a la millora d'aprenentatges i comprensió teòrica de les lectures treballades a l'assignatura.

Wiki col·laboratiu N: 59	Número d'entrades N: 359 (P)	Comentaris N: 16 (P)	Noves pàgines N:7 (P)	Retroaccions teòriques- conceptuals N: 144 (P)
Wiki 1	28 (7,7%)	25%	0%	5 (3,4%)
Wiki 2	56 (15,5%)	12,5%	0%	13 (9 %)
Wiki 3	48 (13,3%)	12,5%	0%	21 (14,5%)
Wiki 4	49 (13,6%)	18,7%	0%	19 (13%)
Wiki 5	45 (12,5%)	12,5%	42,8%	22 (15%)
Wiki 6	38 (10,5%)	6,2%	28,5%	21 (14,5%)
Wiki 7	50 (13,9%)	6,2%	14,2%	23 (16%)
Wiki 8	45 (12,5%)	6,2%	14,2%	20 (13,8%)

Taula 1: Resum estadístic sobre els registres del Wiki col·laboratiu

Wiki individual N: 57	Número d'entrades 577	Taula de contingut 16 (27,5%)	Creació de noves pàgines 1 pàgina (54%) 2 a 8 pàgines (35%) + 9 pàgines (10,5%)	Retroaccions teòriques- conceptuals 32 (55%)
--------------------------	--------------------------	----------------------------------	--	--

Taula 2: Resum estadístic sobre els registres del Wiki individual

- Autoavaluació

L'autoavaluació sobre l'ús del Wiki es va realitzar en la mateixa activitat del Wiki individual. Al considerar-se una activitat autònoma en la que cada estudiant organitzava i plasmava el contingut de manera personal no totes feien necessàriament esment a l'activitat wiki. Es van recollir un 43% d'escrits referits a la valoració sobre l'experiència en l'ús del Wiki. En aquesta autoavaluació general del curs i dels aprenentatges, l'estudiant era lliure de valorar específicament la seva experiència amb el Wiki.

A partir d'aquests instruments (qüestionari, registre sobre l'ús dels Wikis i autoavaluació) s'observa que en el qüestionari (Gràfics 1, 2, 3, 4, 5) s'apunta un nivell alt d'acceptació del Wiki com una eina útil a l'hora d'afavorir la comprensió i la reflexió de les lectures proposades. Així, s'obtenen percentatges de més del 65% en les respostes "Molt" i "Bastant" de les tres primeres preguntes del qüestionari que fan referència a aquests aprenentatges vinculats a l'experiència de reflexió i comprensió de fonts teòriques. De fet, en l'última pregunta (En general, l'ús dels wikis (invidual i col·laboratiu) t'ha ajudat a la comprensió i reflexió de les lectures?) un 93% dels estudiants respon afirmativament (Sí) que l'eina del Wiki els ha ajudat (Gràfic 5). Un altre dels aspectes rellevants que s'aprecia en les respostes del qüestionari és que el Wiki col·laboratiu és el més destacat, tant per la seva funció cooperativa (primera i segona preguntes) com per la funcionalitat. A la quarta qüestió es pregunta quin dels dos tipus de wikis els ha servit més per a la reflexió i comprensió i un 67 % respon que el Wiki col·laboratiu (Gràfic 4). Així doncs, l'experiència del Wiki col·laboratiu ha ajudat a fer que l'aprenentatge es dugui a terme de manera cooperativa, en el marc d'un model d'ensenyament constructiu propi d'aquest entorn virtual (Garrison i Archer, 2000; Gros, 2002). L'estructuració d'aquest tipus de participació horitzontal i dinàmic en el procés d'aprenentatge també respon a les característiques del treball cooperatiu que apunten Gavilán i Alario (2010) quan els estudiants, d'acord amb la mecànica del Wiki col·laboratiu, adopten una actitud oberta, no predeterminada, i construeixen entre ells.

A partir dels registres que hi ha a disposició en el Wiki del Moodle i els generats a la mateixa activitat, s'ha pogut observar el comportament de l'estudiant respecte l'ús del Wiki i si formulava reflexions teòriques a partir de les lectures o si estaven situades en la dimensió professional i científica del Treball Social. Així, l'indicador de "Número d'entrades" que hem compartit tant en el Wiki individual com en el Wiki col·laboratiu ha permès observar les vegades que els estudiants entraven al Wiki i la seva implicació. Per exemple, a través de l'eina del "Historial" que teníem disponible al Wiki hem pogut comprovar quins i quines estudiants han participat i en quin grau. En els Wikis col·laboratius s'observa assiduïtat en les aportacions i una alta participació respecte el nombre total d'estudiants (Taula 1). Tanmateix, en el Wiki individual aquesta dada no ha sigut rellevant perquè l'estudiant tenia autonomia per realitzar el Wiki i el nombre d'entrades no és significatiu de la implicació o del seu ús. En tot cas, per valorar la pràctica de l'estudiant en el Wiki individual sí que considerem indicatiu el nombre de pàgines noves que l'estudiant creava per articular la reflexió en el Wiki o si organitzava el Wiki amb una taula de contingut. Tal i com afirmen Mancho et al. (2009) aquesta és una característica del Wiki que té el potencial pedagògic per gestionar la informació i explicar-la progressivament a través de la creació de enllaços (pàgines noves). En aquest sentit, ha estat en els Wiki individuals on l'estudiant ha experimentat més aquest estri (Taula 2). Destaquem que un 35% d'estudiants ha creat entre dues i vuit pàgines noves des de la pàgina principal i

que un 10,5% n'ha creat més de nou. D'altra banda, un 27,5% ha creat una taula de contingut (opció prevista pel disseny del Wiki) per organitzar la informació. Per valorar aquestes dades cal tenir en compte que l'estudiant, tot i ser nadiu digital, no tenia coneixements previs sobre l'ús del Wiki en el Campus Virtual més enllà de les indicacions realitzades a l'assignatura. També, com hem apuntat, tenia autonomia i s'autogestionava el disseny i el contingut del Wiki. Així i tot, és coneguda la versatilitat dels Wiki (Schwartz, Clark, Cossarin i Rudolp, 2004) i d'acord amb les seves funcionalitats i formats cada estudiant pot trobar un ús diferent i imaginatiu. Observem a continuació alguns exemples d'aquests treballs que mostren aquesta diversitat d'opcions:

Lectura 2

Pel que fa a la lectura de [Derrida](#), es pot observar dos conceptes els quals ens fa reflexionar i trobem reflectits en la pel·lícula de Robinson Crusoe. Per una banda, esdevé importància el concepte de la [sobirania](#). Entenent aquesta com el poder atorgat als homes (em refereixo només al sexe masculí, ja que ha gaudit majoritàriament del poder), que ha esdevingut "necessari" per controlar i manar el món. I el concepte de [soledat](#), el qual ens ha distanciat de la resta d'animals i entre la nostra pròpia espècie.

Figura 1: Exemple de reflexió escrita amb creació de pàgines noves amb enllaços

TAULA DE CONTINGUTS	
1. UN MÓN COMÚ	[Edita]
2. ABSÈNCIES I PÈRDUES	[Edita]
3. LA UTILITAT DE L'INÚTIL	[Edita]
4. EL SABER BIOGRÁFICO-CONVERSACIONAL	[Edita]
5. PALABRA DE ACOGIDA	[Edita]
6. LA SOCIEDAD DEL CANSANCIO/LA SOCIETAT PAL·LIATIVA	[Edita]
7. EL COMLOT DEL ARTE	[Edita]
8. AUTOAVALUACIÓ I VALORACIÓ FINAL	[Edita]

Figura 2: Exemple de creació de Taula de continguts amb enllaços cap pàgines noves

¡Bienvenido a mi wiki personal👋!

En este espacio voy a intentar plasmar todas aquellas reflexiones que he hecho, dudas que me surgen o informaciones compartidas en los espacios de los seminarios.

Dicho esto, ¡adelante!

ÍNDICE

1. [La bestia y el soberano](#)
2. [Un món comú](#)
3. [Absències i pèrdues](#)
4. [La utilitat de l'inútil](#)
5. [El saber biogràfic-conversacional](#)
6. [Palabra de acogida](#)
7. [La sociedad del cansancio](#)
8. [El complot del arte](#)
9. [Autoevaluación y valoración](#)

Figura 3: Exemple de pàgina inicial d'una Wiki individual amb índex de pàgines noves

Un altre aspecte rellevant que ha de facilitar el procés de construcció del coneixement i de reflexió són les retroaccions que queden plasmades en el Wiki, tant individual com col·laboratiu. A nivell conceptual l'estudiant ha de formular qüestions teòrico-pràctiques, dubtes i reflexions crítiques que indiquin que ha assumit una sèrie de coneixements. Les retroaccions aporten informació sobre l'aprenentatge a nivell reflexiu de l'estudiant ja que no només ha de descriure un concepte sinó que ha de ser capaç de relacionar-lo, reconceptualitzar-lo i reconstruir-lo (Brockbank i MacGill, 2007) o redefinir-ne el sentit per situar-lo. Si examinem les retroaccions que es donen en el Wiki col·laboratiu observem en primer lloc que a mida que avancen les wikis s'estabilitza l'hàbit de les retroaccions col·laboratives (Taula 1). L'intercanvi entre estudiants de les idees i propostes afavoreix tant l'aprenentatge cooperatiu com l'adquisició de coneixements de forma autònoma (Gavilán i Alario, 2010). En tenim exemples en els següents fragments extrets dels diferents grups de Wikis col·laboratius:

"Trobo molt interessant l'aportació feta per la meva companya, en com és d'important des del treball social no quedar-nos només amb la persona sinó que com a professionals necessitem treballar des d'una perspectiva holística, perquè com diu l'autora "existir és dependre". Wiki 2 (grup 2)

"Respecte l'anàlisi fet per la meva companya respecte la relació entre la humanitat i la naturalesa, estic d'acord en destacar la importància de la ciència i la tecnologia influenciada pel ritme del capitalisme, que ens desconnecta directament del món natural que s'ha comentat". Wiki 3 (grup 3)

"A més m'agradaria destacar el que diu una companya, que està convençuda que implementar aquest mètode en les nostres pràctiques sociopolítiques pot reforçar els

vincles comunitaris i promoure una societat més justa i comprensiva. Em sembla molt interessant això que diu, ja que ho he pogut observar a les pràctiques, en les quals es treballa a través del treball grupal, i vaig poder veure com les dones participants en cada grup acabaven generant un vincle, i això les ajudava a poder compartir tot allò que les hi preocupava i trobar suport en les altres, a més de guanyar confiança en elles mateixes per poder canviar les seves situacions.” Wiki 5 (grup 3)

En aquests exemples s’evidencia com en la reescritura reflexiva i cooperativa s’hi plasma una reformulació significativa del coneixement i com aquest ocupa un lloc en l’experiència del estudiant. En aquest sentit, també es confirma el valor del Wiki col·laboratiu per l’anàlisi i l’elaboració de perspectives transdisciplinàries i complexes, en línia amb un aprenentatge cooperatiu que genera autonomia de l’estudiant durant el procés (Gavilán i Alario, 2010). En les valoracions escrites que fa l’estudiant sobre l’experiència del Wiki col·laboratiu en l’autoavaluació queda il·lustrat:

“He podido reconocer cómo a través de las reflexiones he sabido integrar mi saber político, lógico y emocional, concretamente en el uso del wiki. En referencia al uso del wiki, el colectivo lo vi bastante útil en relación a conocer la perspectiva de las compañeras en cuanto a las lecturas, sobre todo en aquellas con las que no lograba conectar del todo”

“De manera que el wiki va molt bé per acabar d’entendre i sobretot per donar-li una volta més amb les reflexions individuals, ja que anem més enllà d’entendre el text, si no que se’ns permet fer-li una reflexió i aportació al nostre terreny professional.”

“Pel que fa als wikis col·laboratius considero que són una eina innovadora i diferent per a compartir, entendre i debatre conceptes”

“L’ús del wiki m’ha ensenyat a organitzar les idees i compartir la informació amb la resta del grup que també podia participar. A més a cercar informació sobre els autors”

D’altra banda, les retroaccions de l’estudiant en el Wiki individual s’han detectat en un 55%. En les retroaccions dels Wikis individuals s’observa si l’estudiant és capaç de construir conceptes i crear coneixement, per això les hem assenyalat com “retroaccions teòrico-conceptuals”. L’estudiant ha de poder reflexionar a partir dels conceptes i propostes dels autors i autores que s’han treballat i aportar-ne de propis de manera contextualitzada al Treball Social (situant i reconeixent els marcs epistemològics de la professió i la disciplina). Així, la creació de conceptes propis a partir de les lectures, els seminaris i el treball als Wikis col·laboratius serà indicatiu de la reflexió i comprensió del marc teòric exposat per l’autor/a del text (Brockbank i MacGill, 2007). Tal i com afirmen Robles et al. (2009), en els Wikis l’adquisició de coneixements i la capacitat d’establir-ne relacions de forma integrada al conjunt de la disciplina (integració de conceptes), juntament amb el domini d’un vocabulari científic i adequat a cada nivell de coneixements (domini de terminologia) completen els aspectes que cal tenir-se en compte per avaluar i situar el procés d’aprenentatge de cada estudiant. A més, en la construcció de la reflexió teòric-conceptual els i les estudiants poden

ampliar aspectes no tractats en els seminaris i que requereixen una reflexió més pausada i més lenta.

Exemples extrets del Wiki individual:

“Derrida (1998) exposa que acollir significa ser ensenyat. Doncs bé, inevitablement en el concepte d'acollir existeix un privilegi i una jerarquia per part de la persona que acull, sobre la persona que és acollida. Ara bé, en aquest punt és important prendre consciència d'aquest privilegi per transformar-lo, qüestionant les normes i polítiques preestablertes i, poder situar-se en una relació més horitzontal, on les dues persones es puguin nodrir de les experiències individuals, creant un espai comú de creixement.” (Estudiant 1)

“I per què comento això de la lectura? Doncs perquè té implicacions directes per al treball social en tant que es tracta d'una professió que treballa amb persones vulnerables. Les persones depenem d'altres persones per poder tirar endavant. Per tant, en la mesura que com a professional et deixes influenciar per aquest discurs de l'alliberament interpretat com el fet de no dependre o necessitar a ningú, estàs condemnant a les persones a la individualitat i l'aïllament i, en conseqüència, estàs incidint a fer-les encara més vulnerables. Considero, que sota aquestes premisses, el treball social ha esdevingut, en gran manera, treball social individual i familiar i ha deixat en un segon pla el treball social comunitari. En aquest sentit, penso que els professionals haurien de fer un esforç per revivir-lo i aprofitar-ne els seus beneficis.” (Estudiant 2)

“També esmenta en el text el concepte de "realitat comuna", la qual cosa també em fa pensar en la necessitat i la importància d'examinar les nostres concepcions de l'ésser i de l'existència en el context de la interacció social. Amb això vull dir que, sobretot en professions com el treball social, d'alguna manera hem de reconèixer que les nostres perspectives filosòfiques i ontològiques afecten d'alguna manera, o condicionen, com entenem i abordem les realitats compartides de les comunitats i els col·lectius amb què treballem.” (Estudiant 3)

“Ese es el gran reto del Trabajo Social y poder salir del paradigma que viene dado de la modernidad y posmodernidad en donde el sujeto y su subjetividad tienen que ser cuidados y en el diseño de las políticas públicas (cuidar a la ciudadanía en su plenitud). No solo es cuidar y atender a la persona sino en cómo hacemos que las personas que reciben los servicios y atendemos también formen parte en diseño de estas políticas y estas estructuras.” (Estudiant 4)

Finalment, d'igual manera que al Wiki col·laboratiu, també hem pogut recollir les valoracions de l'estudiant sobre l'experiència de treball al Wiki individual a l'autoavaluació realitzada en el mateix Wiki.

“Crec que els wikis individuals són beneficiosos perquè t'obliguen a llegir i a formar una opinió sobre cada lectura”

“Amb les wikis individuals se'ns ha permès desenvolupar la capacitat d'anàlisi i reflexió del text, obligant-nos a entendre i relacionar-ho en la nostra pràctica professional.”

“El uso de los wikis me ha parecido una herramienta necesaria para adquirir y asimilar los aprendizajes de las lecturas y de los seminarios y sobre todo el wiki individual. Personalmente me ha sido de mucha ayuda disponer de este espacio a nivel personal para plasmar todos los aprendizajes adquiridos. Aunque, por otra parte, el wiki colectivo, para mí, también ha sido necesario, porque me autoimponía a mí misma, llegar a los seminarios, con las lecturas leídas.”

7) VALORACIÓ DE L'EXPERIENCIA

A través d'aquesta experiència hem pogut constatar que l'activitat del Wiki té un alt grau de potencial per generar reflexió, gestionar informació i relacionar coneixements des d'un punt de vista transdisciplinari. Hem pogut observar que mitjançant l'ús continu d'aquesta eina, l'estudiant adquireix aprenentatges de caràcter reflexiu, teòric i organitzatiu. A més, el Wiki ha sigut molt eficaç pel docent per fer un seguiment i conèixer l'evolució de l'aprenentatge de l'estudiant. Aquest sistema de treball ha permès a l'estudiant anar reflexionant de manera autònoma sobre el seu procés d'aprenentatge ja que hem vist com s'autogestionava els continguts. Aquests aprenentatges queden plasmats tant en els resultats finals dels wikis com en les autoavaluacions. Per exemple, la possibilitat de definir l'estructura i el contingut del Wiki transforma la concepció i la percepció de l'estudiant del que constitueix el seu aprenentatge ja que aquest ha pogut travessar-se amb altres dimensions socials, polítiques i ètiques. En definitiva, aquesta experiència reforça la funcionalitat del Wiki com un espai d'aprenentatge cooperatiu i autònom i a la vegada eixampla el seu ús presentant el Wiki com un espai virtual de reflexió i comprensió de fonts teòriques.

Tanmateix considerem important assenyalar que en la implementació del Wiki, o fins i tot de qualsevol activitat virtual, es puguin preveure les dificultats sorgides de qüestions no només de caràcter tècnic, sinó també de la manca de temps per al seu desenvolupament o per la manca de coneixements previs necessaris per al seu correcte maneig. A més, cal afegir la dificultat de l'avaluació de les activitats Wiki, tant per la sobrecàrrega de treball que suposa aquesta eina, especialment quan es tracta de grups grans, com pels insuficients motors de registre que ofereix la versió del Wiki del Moodle de la Universitat de Barcelona.

Finalment, tal i com es preveia i s'ha explicat a l'apartat d'activitats, en el mateix disseny del projecte es va planificar la transferència dels resultats a través de la publicació d'un article en una revista científica i la participació en un congrés per mostrar els resultats. Aquestes accions s'han portat a terme d'acord amb la planificació prevista. De la mateixa manera en l'avaluació

de les activitats l'estudiant en general a mostrat un alt grau de satisfacció per la proposta tal i com hem mostrat en l'apartat de resultats del present document.

8) REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alomar, E., Calabuig, F., Martí, M., Pérez, M. Simón, Q. i Simon J. (2009). El Wiki: un nou entorn afavoridor del treball en grups d'aprenentatge cooperatiu. A 'Taula A: Planificació de la docència centrada en l'estudiant'. Girona: Universitat. [Consulta 02 desembre 2024]. Disponible a: <http://hdl.handle.net/10256/2016>

Brockbank, A. i McGill, I. (2007). *Facilitating reflective learning in higher education*. McGraw-Hill Education

Delval, J. (1997). Hoy todos son constructivistas. *Cuadernos de Pedagogía*, n° 257, 78-84

Fernández García, J.R. (2005). La Plataforma educativa Moodle: el presente y el futuro, *Linux User Educación*, 15: 80-84

Garrison, D. R. i Archer, W. (2000). *A transactional perspective on teaching and learning: A framework for adult and higher education*. Pergamon

Gavilán, P i Alario, R. (2010). *Aprendizaje cooperativo. Una metodología con futuro. Principios y aplicaciones*. CCS.

Gros, B. (2002). Constructivismo y diseño de entornos virtuales de aprendizaje. *Revista de Educación*, 328, 225-247.

Hazari, S., North, A. i Moreland, D. (2009). Investigating pedagogical value of Wikitechnology. *Journal of Information Systems Education*, 20(2), 187-198.

Lamb, B. (2004). Wide Open Spaces: Wikis, Ready or Not. *Revista Educase*, 39(5), 36-48.

Leuf, B. i Cunningham, W. (2001). *The Wiki way: Quick collaboration on the Web*. Addison Wesley.

Mancho, G., Porto M.D. i Valero, C. (2009). Wikis e Innovación Docente. *Red-U Revista de Docencia Universitaria*, 3 (7), 1-17.

Martínez, F i Prendes, M.P (2006). Actividades individuales versus actividades colaborativas. En J. Cabero i P. Román (Coords.), *E-actividades. Un referente básico para la formación en Internet* (pp.183-202). Eduforma.

Perez Rueda, A. (2023). *Las falsas alternativas*. Pedagogía libertaria y nueva educación. Virus editorial

Raman, M., Ryan, T. i Olfman, L. (2005). Designing knowledge management systems for teaching and learning with wiki technology. *Journal of Information Systems Education*, 16, 311-320.

Robles, S., Borrell J., Fernández-Córdoba, C., Freixas, M., Pèlachs, A., Pons, J., Sebastián, R.M. (2009). Wiki en la Universitat Autònoma de Barcelona. *Red U Revista de Docencia Universitaria*, 3 (7), 1-24.

Sangrà, T., López, J. A., i Iannitelli, S. (2022). Conocimiento y aprendizaje desde la asignatura de Rol e Identidad del Trabajo Social . *Itinerarios De Trabajo Social*, (2), 17–25. <https://doi.org/10.1344/its.i2.36354>

Schwartz, L., Clark, S., Cossarin, M., i Rudolph, J. (2004). Educational Wikis: features and selection criteria. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 5(1). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v5i1.163>

Toker, S., Moseley, J. L., i Chow, A. T. (2008). Is There a Wiki in Your Future?: Applications for Education, Instructional Design, and General Use. *Educational Technology Publications*, 48(5), 22-27.

Trentin, G. (2009). Using a Wiki to Evaluate Individual Contribution to a Collaborative Learning Project. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(1), 43-55.

Wheeler, S. i Wheeler, D. (2009). Using Wikis to Promote Quality Learning in Teacher Training. *Learning, Media and Technology*, 34(1), 1-10.

9) ANNEXES

PARTICIPAR EN UN WIKI

Una vegada el professorat hagi creat l'activitat **wiki** al vostre curs, per participar-hi has de clicar sobre el nom de l'activitat o sobre la icona de **wiki**. A continuació, et mostrarà la **Pàgina principal del wiki**.

Wiki 1

 Pàgina nova

Títol de la pàgina nova

Format

☒ Format HTML

☐ Format Creole

☐ Format Nwiki

[Crea una pàgina](#)

Aquest formulari conté camps obligatoris marcats amb .

Quan es crea una pàgina nova apareix el formulari d'edició al centre de la pantalla, per afegir-hi contingut.

[Mostra](#) [Edita](#) [Comentaris](#) [Historial](#) [Mapa](#) [Fixters](#)

Pràctica

S'està editant aquesta pàgina «Pràctica» [Contreu-ho tot](#)

Format HTML

Camí: p

Etiquetes

Cap selecció

Introduïu les etiquetes separades per comes ▼

Pràctica

▼ Contreu-ho tot

▼ S'està editant aquesta pàgina «Pràctica»

Format HTML

Hola, això és una pràctica

Cami: p

▼ Etiquetes

Etiquetes

Cap selecció

Introduïu les etiquetes separades per comes ▼

Desa

Previsualització

Cancel·la

El botó **Previsualització** permet comprovar com queda la pàgina un cop editada.

Wiki 1

Mostra

Edita

Comentaris

Historial

Mapa

Fitxers

Versió fàcilment imprimible

Pràctica

Hola, això és una pràctica

Crear noves pàgines dins de la Wiki

Per afegir pàgines noves enllaçades des de l'actual, posa el nom de la pàgina nova entre dos parells de claudàtors, és a dir, per exemple [[paraula]].

Wiki 1

Mostra Edita Comentaris Historial Mapa Fitxers

Pràctica

▼ Contreu-ho tot

▼ S'està editant aquesta pàgina «Pràctica»

Format HTML

Hola, això és una pràctica

[[paraula]]

Camí: p

Quan desis la pàgina editada, es mostrarà el resultat i els enllaços a noves pàgines apareixeran de color vermell.

Wiki 1

Mostra Edita Comentaris Historial Mapa Fitxers

 [Versió fàcilment imprimible](#)

Pràctica

Hola, això és una pràctica

paraula

Per crear i editar una pàgina, clica a l'enllaç de color vermell: apareixerà la pantalla de creació d'una pàgina nova.

Wiki 1

▼ [Pàgina nova](#)

Títol de la pàgina nova

paraula

Format

Format HTML !

☐ Format Creole

☐ [Format Nwiki](#)

[Crea una pàgina](#)

Aquest formulari conté camps obligatoris marcats amb .

Mostra

Edita

Comentaris

Historial

Mapa

Fitxers

paraula

▼ Contreu-ho tot

▼ S'està editant aquesta pàgina «paraula»

Format HTML

?

Camí: p

paraula

▼ Contreu-ho tot

▼ S'està editant aquesta pàgina «paraula»

Format HTML

?

Estic editant la nova pàgina Paraula

Camí: p

▼ Etiquetas

Etiquetes

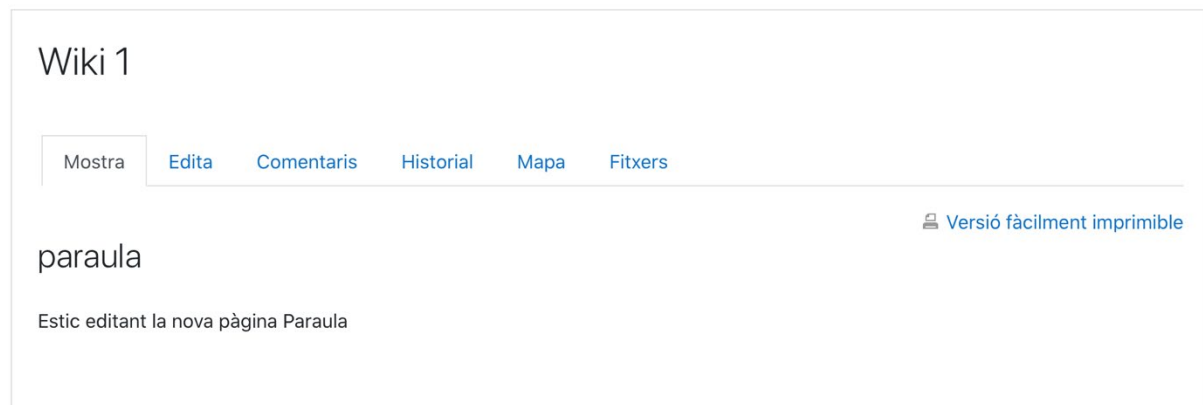
Cap selecció

Introduïu les etiquetes separades per comes

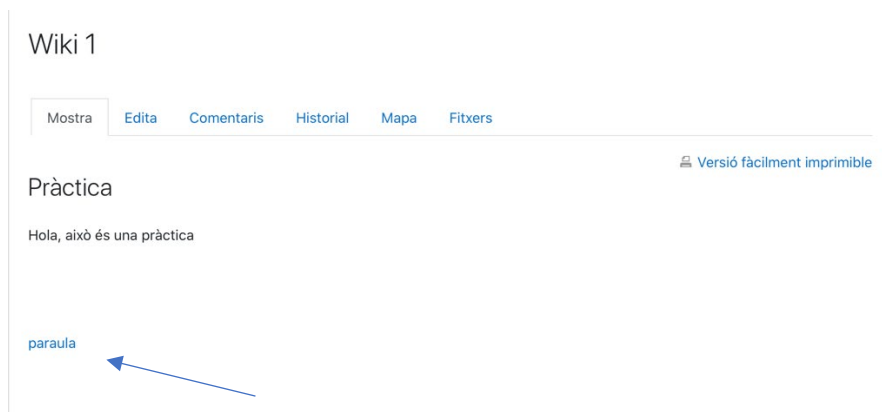
Desa

Previsualització

Cancel

Els enllaços a pàgines ja creades apareixen de color blau.

Després, has de prémer el botó **Desa**.

Afegir comentaris a les pàgines creades

Per afegir comentaris a les pàgines has de prémer la pestanya **Comentaris**, que et mostrarà l'opció **Afegeix un comentari**. Guarda els canvis prement **Desa els canvis**.

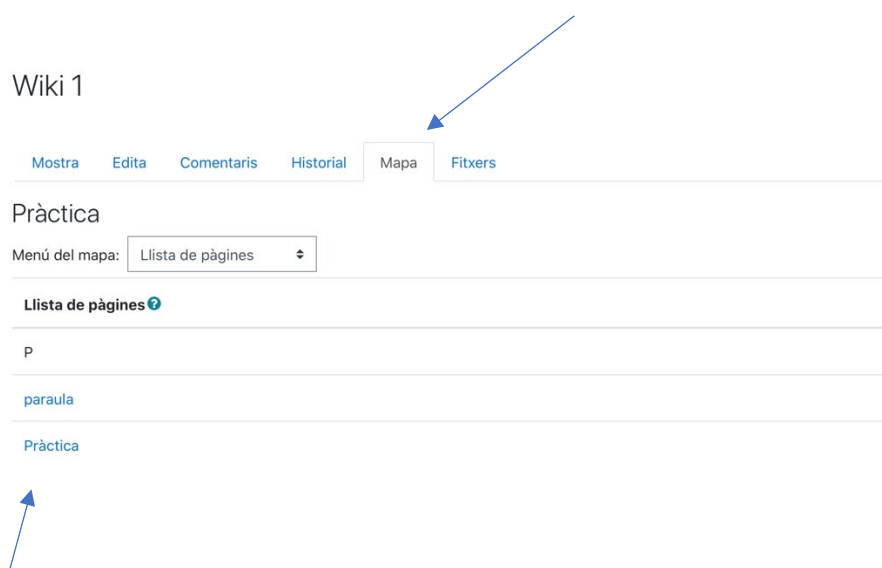
Afegir etiquetes a les pàgines creades

Per afegir etiquetes a les pàgines heu d'anar a l'apartat **d'Etiquetes** (a sota del full d'edició de la pàgina wiki) i clicar el desplegable "Introduïu les etiquetes". Escriviu o seleccioneu

l'etiqueta. Les etiquetes us permetran fer cerques ràpides en tots els wikis.

Més opcions de la wiki

Totes les **wiki** ofereixen la possibilitat de visualitzar un historial de versions i comparar quins canvis s'han aplicat. Per fer-ho, clica a la pestanya **Historial** i accediràs al conjunt de versions creades en la pàgina de la **wiki** que tens en pantalla. A més, la pestanya **Mapa** et permet visualitzar l'estructura de tota la **wiki**.

Finalment, amb la pestanya **Fitxers** podràs accedir a tots els fitxers que s'hagin adjuntat a la **wiki**.